

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

56-2

BRNO 2015

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 56
Volume 56

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady <i>Head of editorial board</i>	Pavel Kouřil
Redakční rada <i>Editorial board</i>	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor <i>Editor in chief</i>	Petr Škrdla
Výkonná redakce <i>Assistant Editors</i>	Hedvika Břínková, Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba <i>Executive Editors, Typography</i>	Alice Del Maschio
Software <i>Software</i>	Adobe InDesign CS5
Vyobrazení na obálce <i>Cover Picture</i>	Brno-Líšeň, hradisko Staré zámky. Raněstředověké denáry (viz obr. 5, str. 167 a obr. 15, str. 171). <i>Brno-Líšeň, Staré zámky hillfort. Early Middle Ages deniers (see Fig. 5, Pg. 167 and Fig. 15, Pg. 171).</i>
Adresa redakce <i>Address</i>	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk <i>Print</i>	Azu design s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2015

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright © 2015 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

kumentace byly pohřby zaměřeny pomocí přístroje GPS. Během vyjmutí kosterních ostatků nebyl u žádného nalezen artefakt, který by bylo možné označit jako milodar či vložený předmět, proto je datace těchto prozkoumaných pohřbů pouze rámcová, a to na základě písemných zpráv. Stavbou porušené kosterní ostatky zemřelých byly původně uloženy na tršickém hřbitově, který se rozkládal v okolí farního kostela Narození Panny Marie, o němž pochází první zmínka z roku 1374 (Hosák 2004, 629). Ukončení pohřbívání u zdejšího farního kostela (definitivně asi po roce 1825) souvisí s josefínskými reformami a následujícím nuceným využíváním vzdáleného hřbitova u sv. Kunhuty vedle silnice z Tršic do Penčic, který byl v roce 1857 nahrazen dnešním hřbitovem při jižním okraji městečka (Bém, ústní sdělení).

Jakub Vrána

Literatura

- Bém, M.:** pracoviště Archeologického centra Olomouc, U Hradiska 42/6, Olomouc, sděleno 24. 2. 2015.
Hosák, L. 2004: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha: Academia.

Resumé

Tršice (Bez. Olomouc), Gemeinde. Spätmittelalter, Neuzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

TVAROŽNÁ (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Kostel sv. Mikuláše (ppč. 5/1). Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum, provedený v roce 2014 v rámci akce „Tvarožná – stavební úpravy kostela“, prokázal v místě výstavby zděné cihelné konstrukce, které souvisely s již nefunkční novověkou kanalizační štolou, jež obchází při vnějším obvodu část základových opěrných pilířů chrámu. Kostel sám je výsledkem jeho nové výstavby, která se uskutečnila v letech 1880 – 1881 na místě staršího chátrajícího svatostánku, který byl podle starších vyobrazení nejspíše poněkud menších rozměrů než dnes. Statické problémy vedly však po čase k dalším bezpečnostním opatřením, jež můžeme datovat nejdříve k roku 1967. Výsledkem bylo evidentně dodatečné zbudování asi 0,45 m silné cihelné zdi, která semkla celou stavbu po jejím obvodu. Dokumentovaná situace prokazuje, že zeď neměla jen statickou funkci, ale že plnila také funkci sběrné bariéry pro povrchové vody, které byly jímány soustavou drobných drenážních kanálů při jejím vnějším obvodu. Nelze vyloučit, že se jedná o výsledek projektu Ing. J. Daňka z Blažovic (Skutil a kol. 1988, 108).

I když se to na první pohled nezdá, je tento poznatek poměrně cenným zjištěním, které doplňuje dřívější znalost starého drenážního odvodňování kostela, na který se přišlo při rekonstrukci fary roku 2002 (Kos 2002). Více než 10 m dlouhá kanálová štola končí úplným závalem

zjevně pokračovala vzhůru k severním základům kostela. Stará štola měla stěny vyzděny cihlami na maltu, přičemž dno bylo viditelně několikrát zvedáno – pravděpodobně jak se postupně zanášela náplavou. Strop štoly byl překryt plochými kameny, jejichž prolomení zapříčinilo kolaps stropu. Referent se podle osobních zkušeností z jiných historických staveb domnívá, že k porušení stropu mohlo dojít až při terénních úpravách, souvisejících s obnovou kostela kolem roku 1880, kdy byly veškeré starší kanalizační sítě související s kostelem postaveny mimo provoz a bez bližší evidence zanikly.

Menší formáty cihel, které byly použity na odvodňovací štolu ústící v mezi u fary, prokazují poněkud větší stáří kanálového systému (cca 16. – 17. století), kdy docházelo podle všeho k opravám kanalizace, jejímž prostřednictvím byl nekontrolovaně erodován terén kolem základů staršího kostela, jenž začal staticky strádat a hrozil postupným zřícením. Spádové poměry staré kanalizace se zanášením postupně měnily, což snad vedlo k úmyslným úpravám dna štoly, které bylo předlážděno (nejprve kameny a pak i cihlami) více než čtyřikrát po sobě, až do světlosti, která se ustálila na 0,80×0,45 m. Nepříliš výrazná spádová křivka pak již nepodporovala kolem kostela erozi jeho základů, nic však nezabránilo jeho stržení.

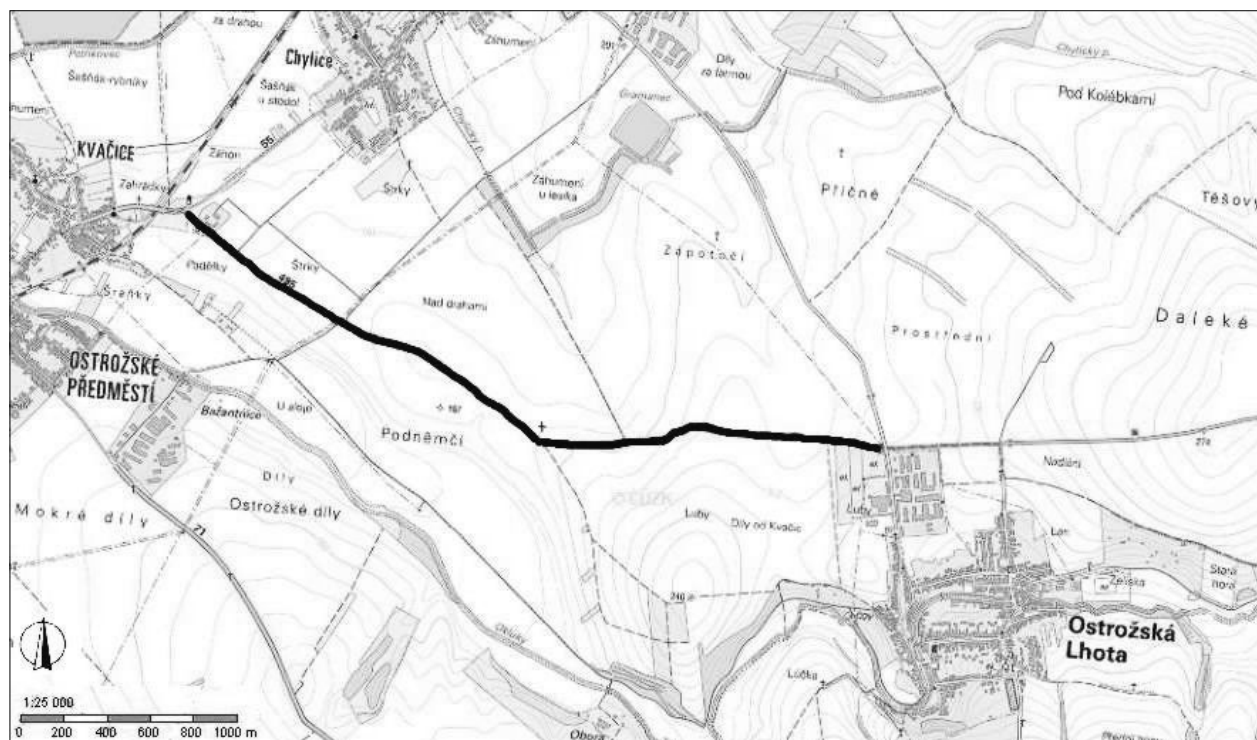
Výška původního kanálu není známá. Je však jisté, že i stěny cihelného kanálu s malými formáty cihel byly u fary navýšeny oproti staršímu (16. století?) již dřívě (Kos 2002, obr. 1). Starší archeologický výzkum tu doložil dvě stavební fáze kanálové štoly, která byla radikálně přestavěna v době své existence minimálně dvakrát. Mladší profil činil 1,30×0,45 m, což je dimenze pro běžnou údržbu podobných systémů v renesanci a baroku (např. Brno, Křtiny, Lednice, či Valtice).

Nově zjištěná drenážní struktura kolem kostela je evidentně až výrazně mladšího data a souvisí s opětovným problémem, který bylo nutné zase radikálně vyřešit rekonstrukcí odvodnění základů v aktuálním roce 2014.

„Santon“ (ppč. 1101/1, 1101/2), kaple Panny Marie. Novověk. Kaple. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum, provedený v roce 2014 v rámci akce „Tvarožná – Úpravy kaple“, dokumentoval odkryv základů kaple a řez svahem k domnělému prvnímú valovému opevnění.

Na dokumentovaném profilu jihozápadně kaple se projevil nepravidelně ohraničený a hluboký novověký výkop se zlomky cihel, dlaždic, střešních tašek a s maltou, který by bylo snad možné spojit se stavebními aktivitami při budování kaple v letech 1832 – 1838, nelze však vyloučit ani mladší blíže neznámé výkopové aktivity z roku 1986, označené v literatuře (Vymazal, Kolářová, Kopecný 2008) jako údajný „archeologický průzkum“. Patrně se však jedná spíše o starší výkop související s budováním v pořadí třetí církevní stavby, neboť nejmladší vý-

Obr. 77. Silnice II/495 Uherský Ostroh – Hluk, září – listopad 2014. Zkoumaná část graficky vyznačena.

Abb. 77. Straße II/495 Uherský Ostroh – Hluk, September – November 2014. Beobachtetes Teil ist grafisch angezeigt.

kopové aktivity představují drenážní rýhy kolem základů kaple a další se zavázkou vápencovým hrubým šterkem z lomu Mokrá. Stejný kámen byl rozptýlen rovněž ve sníženém prostoru vnitřního valu s koncentrací, která byla zachycena zemnicí rýhou v místě napojení svážné rýhy na rýhu v koruně valu. Poměrně homogenní složení hliněného valového náspu s občasným obsahem zlomků stavební malty pak jasně dokládá předpokládaný novověký původ valu, který mohl vzniknout až během zbudování dělostřeleckých pozic francouzské armády roku 1805 (Čizmář 2004, 248–249).

Základy kaple jsou tvořeny stavebním kamenem, který představují karbonské slepence. Jejich původ lze předpokládat v některém nejbližším lomu v okolí Santonu. Na dokumentovaném profilu P1 byla zachycena kulturní pravěká vrstva (v mocnosti 0,20 – 0,35 m), která směrem po svahu narůstala až do mocnosti 0,40 m. Obsahovala zlomky keramiky příslušející starší době bronzové. Novověká fortifikace byla do této vrstvy evidentně zahloubená až později a překryta mladšími substrukcemi z postupně obnovované poutní kaple. Místo výkopové rýhy v úrovni valu koresponduje se sondáží Archeologického ústavu ČSAV v Brně, provedenou v rámci evidence pravěkých hradisek roku 1988, kdy byla celá lokalita geodeticky zaměřena.

Petr Kos

Literatura

Čizmář, M. 2004: *Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri.

Kos, P. 2002: *Tvarožná – úpravy chodby kostela sv. Mikuláše*. Nálezová zpráva č. j. 218/02. Uloženo: archiv nálezových zpráv Ústavu archeologické památkové péče Brno.

Skutil, J. a kol. 1988: *700 let Tvarožné u Brna*. Tvarožná: Místní národní výbor.

Vymazal, M., Kolářová, D., Kopecný, F. 2008: Stavby na Santonu. In: D. Kolářová (ed.): *Santon: Příroda a historie*. Tvarožná: Onufrius, 62–65.

Resumé

Tvarožná (Bez. Brno-venkov), St. Nikolaus Kirche. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

Tvarožná (Bez. Brno-venkov), „Santon“, St. Mariä Kapelle. Neuzeit. Kapelle. Rettungsgrabung.

UHERSKÝ OSTROH (K. Ú. KVAČICE, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Silnice II/495 Uherský Ostroh – Hluk. Novověk. Cesta. Záchraný výzkum.

Lokalizace: plocha vymezená body S-JTSK: 1. X=541679.35, Y=1189418.26; 2. X=541650.24,